dr hab. Justyna Karaźniewicz, prof. UWM
Katedra Postępowania Karnego i Prawa Karnego Wykonawczego
Wydział Prawa i Administracji UWM w Olsztynie

OPINIA O ROZPRAWIE DOKTORSKIEJ MGR ŁUKASZA HEĆMANA „SYSTEM PRAWNOKARNEJ OCHRONY I PRZECIWDZIAŁANIA PRZESTĘPCZOŚCI NA RYNKU UBEPZIECZEŃ W POLSCE"

Rozprawa doktorska mgr Łukasza Hećmana stanowi – udaną w mojej opinii – próbę kompleksowego spojrzenia naukowego na przestępczość na rynku ubezpieczeniowym. Praca obejmuje rozważania zarówno karnomaterialne, jak i procesowe, ale także z zakresu kryminalistyki i kryminologii. Tak wielopłaszczyznowe podejście do tego rodzaju przestępczości nie było dotąd prezentowane w doktrynie, stąd wybór tematu i koncepcję rozważań uznać należy za oryginalną i zasługującą na pozytywną ocenę. O trafności wyboru tematu dysertacji świadczy także fakt stale rozwijającej się przestępczości w tej sferze gospodarki, wzrastające zagrożenie zarówno dla prawidłowego funkcjonowania obrotu ubezpieczeniowego, jak i interesów zakładów ubezpieczeń, ciągła ewolucja metod przestępczego działania oraz nieskuteczność ścigania sprawców tych przestępstw i ich osądzania w toku postępowania karnego.

Doktorant w prawidłowy sposób określił problemy badawcze i postawił hipotezy, których weryfikacja była celem podjętych badań. Tak szeroki zakres rozważań objętych tymi problemami wymagał od Doktoranta interdyscyplinarnej wiedzy z różnych gałęzi szeroko rozumianego prawa penalnego. Merytoryczny poziom rozważań potwierdza, że wymóg ten został przez Autora spełniony. Przebieg badań oraz ich wyniki zawarte w treści pracy świadczą także o tym, że mgr Łukasz Hećman właściwie dobrał metody badawcze, opanował umiejętność prawidłowego prowadzenia wywodu naukowego i prezentacji wniosków wynikających z badań. Poszczególne zagadnienia zostały przedstawione w sposób pogłębiony, wzajemnie ze sobą powiązany, tworząc spójną całość. Praca napisana jest poprawnym prawniczym językiem, z poszanowaniem zasad korzystania z dorobku doktryny i orzecznictwa. Należy przy tym zauważyć, że Doktorant wykorzystał w bardzo szerokim zakresie literaturę przedmiotu oraz orzecznictwo.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów, w ramach których dokonany został wewnętrzny podział na mniejsze jednostki tekstu. Pierwszy rozdział ma charakter wprowadzający w

problematykę rynku ubezpieczeniowego, co słusznie zostało uznane za niezbędny wstęp do właściwych rozważań karnoprawnych. Autor w syntetyczny sposób odniósł się do istoty ubezpieczeń oraz przedstawił elementy współczesnego systemu ubezpieczeń w Polsce, aby w kolejnych rozważaniach odwoływać się swobodne do wyjaśnionych pojęć i opisanej specyfiki różnych obszarów ubezpieczeń.

Na uwagę zasługują rozważania zawarte w Rozdziale II, w którym Doktorant dokonał przeglądu sformułowanych w doktrynie pojęć przestępstwa i przestępczości ubezpieczeniowej, podejmując w tym zakresie konstruktywną polemikę z przywołanymi poglądami. W konsekwencji, w rozdziale tym została przez Autora zaproponowana szeroka definicja przestępstwa ubezpieczeniowego, które stanowi wyraz dostrzeżenia przez Doktoranta wielu różnych przejawów zachowań o charakterze przestępczym w praktyce funkcjonowania ubezpieczeń. Takie stanowisko zaowocowało także propozycją nowej klasyfikacji przestępstw ubezpieczeniowych, która pozwoliła na objęcie jej zakresem szerokiego i różnorodnego katalogu czynów zabronionych. Uzasadniając swoją koncepcję Autor dokonał także analizy skali i dynamiki przestępczości ubezpieczeniowej oraz jej konsekwencji na różnych, nie tylko finansowych płaszczyznach. Tym samym potwierdził zasadność szerokiego postrzegania przestępczości ubezpieczeniowej, prezentowanego w pracy.

Rozdział III ma charakter karnomaterialnej analizy przestępstw objętych systemem prawnokarnej ochrony rynku ubezpieczeń, przyjmując jako kryterium formalną kwalifikację prawną czynu, uwzgledniającą w znamionach typu czynu zabronionego interes zakładu ubezpieczeń. Swoją uwagę Autor skoncentrował słusznie na analizie art. 298 k.k., który stanowi przepis uważany za najwyraźniejszy przejaw prawnokarnej ochrony rynku ubezpieczeń i interesów poszczególnych zakładów ubezpieczeń. Analizy dotyczące konstrukcji normatywnej oraz praktycznego wykorzystania tego przepisu doprowadziły Doktoranta do wniosku o potrzebie modyfikacji treści wskazanego przepisu, w związku z czym zaproponował on nowe brzmienie tej regulacji. W rozdziale tym dokonano także analizy przestępstw służących ochronie ubezpieczycieli, określonych w pozakodeksowym prawie karnym.

Rozważania w Rozdziale IV skoncentrowane są przede wszystkim na przestawieniu wyników własnych badań aktowych, w zakresie sprawcy oszustwa asekuracyjnego, metod jego działania oraz obszaru ubezpieczeń, który jest najbardziej zagrożony taką przestępczością. Analizy wniosków w tym zakresie były skorelowane z przywołanymi wynikami badań innych autorów (obejmującymi inny, wcześniejszy okres) oraz poglądami na temat przestępcy gospodarczego, przedstawionymi w doktrynie. W tym rozdziale Autor odniósł się także do

problemów dostrzeżonych w praktyce orzeczniczej, dotyczących kwalifikacji prawnej czynów zabronionych.

Rozdział V obejmuje zagadnienia o charakterze kryminalistycznym i kryminologicznym, w zakresie metod działania sprawców w różnych obszarach ubezpieczeń, pozostawianych śladów oraz możliwości wykrywania przestępstw. Autor zaprezentował tu inną perspektywę analiz przestępczości ubezpieczeniowej, przyjmując jako główne kryterium ich klasyfikacji obszar ubezpieczeń wykorzystany przez sprawców, niezależnie od kwalifikacji prawnej czynów odnoszących się do danej sfery. Takie spojrzenie pozwoliło Autorowi na zidentyfikowanie specyfiki poszczególnych rodzajów przestępstw ubezpieczeniowych uzależnionej od obszaru ubezpieczeń. Z kryminalistycznego i kryminologicznego punktu widzenia perspektywę te uznać należy za właściwą i pozwalającą na weryfikacje przyjętych w tym zakresie hipotez badawczych.

Niezwykle cenne rozważania zawarte są także w Rozdziale VI, który odnosi się do karnoprocesowych aspektów zwalczania przestępczości ubezpieczeniowej. Gros rozważań zostało opartych na własnych badaniach aktowych Doktoranta oraz analizach statystycznych danych policyjno-sądowych. Podkreślić należy właściwą koncepcje rozważań, które koncentrują się na wybranych elementach postępowań karnych w sprawach o oszustwo ubezpieczeniowe, które zostały uznane za przesądzające o specyfice procesów w tych sprawach. Słusznie Autor skupił się więc na ustaleniu roli zakładu ubezpieczeń w postępowaniu karnym oraz na dowodowym znaczeniu akt szkodowych, które wykorzystywane są przez organy procesowe w bardzo szerokim zakresie. Zwrócił także uwagę na popełniane błędy i zaproponował metody ich eliminacji. W rozdziale tym dokonano także analizy struktury osądzeń i orzekanych kar w celu ustalenia postrzegania tej przestępczości przez wymiar sprawiedliwości. Autor bardzo trafnie zidentyfikował także inne problemy, które w praktyce znacznie obniżają skuteczność ścigania i karania sprawców przestępstw ubezpieczeniowych.

W ostatnim, VII Rozdziale, wskazane zostały pozakarne elementy systemu ochrony rynku ubezpieczeniowego. Właściwie zidentyfikowano tu podmioty najbardziej zaangażowane w przeciwdziałanie i walkę z tą przestępczością, przy czym Doktorant zwrócił uwagę także na inne podmioty, które tę walkę w coraz większym zakresie wspierają. Przywołał także rozwiązania, które z powodzeniem stosowane są w innych krajach, aby ocenić ich przydatność do zwalczania przestępczości ubezpieczeniowej w Polsce.

Pracę wieńczą Wnioski końcowe, w których Autor trafnie dokonał podsumowania swoich badań i wniosków sformułowanych w pracy, odnosząc się do wyników weryfikacji przyjętych hipotez badawczych. Potwierdzają ona wymagany poziom wiedzy teoretycznej Doktoranta, a także umiejętność prowadzenia pracy naukowej i klarownego prezentowania jej wyników.

W związku z powyższym, pozytywnie oceniam pracę doktorską mgr Łukasza Hećmana i uważam, że spełnia ona wymogi dla dopuszczenia jej do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora nauk prawnych.